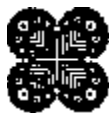

Kriminológiai adalékok

Írta :
Dr. HACKER ERVIN

MISKOLC, 1028
[AGYAR JÖVŐ NYOMDAÜZEM ÉS LAPKIADÓVÁLLALAT R.-T.]

I.

újabb kriminalanthropologiai kutatások és adatgyűjtések

Tagadhatatlan, hogy a Lombroso és követői által kezdeményezett kriminalanthropologiai kutatások a világháborút megelőző években megakadtak és háttérbe szorultak, főként talán azért, mert a megdönthetetlennek jelzett megállapítások minduntalan módosításokra szorultak, lévén elhamarkodottan kis számú, alig néhány száz eset tanulságaira alapítva.

A világháborút követő években a belga igazságügyi kormány utat nyitott Újabb ilyen adatgyűjtéseknek és kutatásoknak, amennyiben a Brüsszel melletti foresti letartóztatási intézetben nyomban a világháború befejezése után „Laboratoire d'Anthropologie pénitentiaire” címen intézetet állított fel azon célból, hogy itt bűnügyi embertani adatok gyűjtessenek és feldolgoztassanak.

Ez az intézet tulajdonképpen ilyen kutatási intézeti központ jellegével bír; kivüle még nyolc letartóztatási intézetben folyik az adatgyűjtés, ezeket azonban mind a foresti központba küldik be összegyűjtés, megőrzés és későbbi feldolgozás céljából.

Az adatgyűjtés azért folyik több helyen, hogy mielőbb rendelkezésre álljon nagyszámú esetre vonatkozó embertani adat. A foresti intézet csak kisebb börtön lévén (befogadási képessége maximálisan csak 300 egyénre, 250 férfira, főként vizsgálati foglyokra és 50

nőre lévén kontemplálva), sok ezer esetre vonatkozó adat egybegyűjtése nagyon elhúzódna.

A Prison cellulaire de Forest megtekintésekor (1928 aug. 16.) a bűnügyi embertani intézetben körülbelül 12.000 büntetésre, férfire és nőre egyaránt, vonatkozó adat volt már egybegyűjtve. Ennek az intézetnek a megfigyelések helyéül való kijelölése mellett még az a körülmény is szólt, hogy a foresti intézet Belgium bűnügyi elmemegfigyelője is lévén, itt nemcsak normális, de abnormális büntettek megfigyelésére is bő alkalom nyílik.

Az embertani intézet élén dr. Vervaeck áll, akinek több szakember van segítségére az adatgyűjtésben. Dr. Vervaeck terve az, hogy csak ha legalább 20.000 esetre vonatkozó adatok összegyűjtve rendelkezésre állanak, akkor lát hozzá ezen adatoknak kriminalanthropológiai feldolgozásához. Abban az elhatározásban, hogy a bűnügyi embertani tanulságok levonásához csak akkor lát hozzá, ha legalább 20.000 büntetésre vonatkozó adat áll rendelkezésre, — talán hatással lehetett reá Lombroso kutatásának ama gyengéje, hogy alacsony számú esetekre lévén alapozva, Lombroso tételeit minduntalan módosítani kényszerült.

Bármennyire őszinte örömmel üdvözljük eme Újabb bűnügyi embertani kutatásokat, nem titkolhatjuk el kétrendbeli aggályunkat.

Az adatgyűjtésre alapul szolgáló kérdőpontok összesen 24 nagyív nagyságú oldalon terjeszkednek ki a büntettes minden elképzelhető személyi tulajdonságaira, mint például testi és szellemi tulajdonságai és képességei mellett szenvedélyeire, családi viszonyaira, társadalmi életére, hogy szülei, testvérei és gyermekei hasonló szempontból milyenek (itt a kutatások az átörökítés süppedékes talajára lépnek). Azután kiterjeszkedik a büntettes betegségeire, embertani méreteire renki-vüli nagy részletességgel, idegrendszerére és érzékszerveire, azok működésére és rendellenességeikre, jellembeli tulajdonságaira Stb.-re.

Az ilyen felette nyúlékony kérdésekre adandó válaszok lerögzítésénél az adatgyűjtő személye felette fontos szerepet tölt be. Két különböző adatgyűjtő hasonló eseteket teljesen eltérően bírálhat el és írhat le; hát még mennyivel inkább kell ezzel számolni akkor, amikor kilenc helyen és mindenütt többen folytatnak adatgyűjtést; alig elképzelhető nézeteltérésekre nyílnak alkalom a válaszok leírásánál. Ez az egyik aggályunk! Amely, ha csak a legkisebb mértékben is indokoltnak jelentkezik, kétségtelen, hogy a kutatásoknak értékét és megbízhatóságát erősen lecsökkentheti.

Másik aggályunk viszont az, hogy a kutatások olyan problémákra is kiterjeszkednek, ahol a kutatásoknak legeminentebb előfeltételei is hiányoznak; például korainak tartjuk az átöröklés részleteire vonatkozó adatgyűjtést akkor, amidőn a tudománynak még azt sem, sikerült eddig eldönteni, hogy vajjon lehet-e egyáltalában átöröklésről beszélni.

Majdnem emberfeletti feladatok megoldására vállalkoztak dr. Varvaeck és segítő társai akkor, amidőn ilyen felette vitatott problémákra vonatkozó adatgyűjtés és adatfeldolgozás munkájába fogtak. Igaz, hogy majdnem minden emberi kutatás és haladás útjainak egyengetésénél ilyen hasonló, sokszor leküzdhetetlennek látszó problémákkal birkóztak meg a kutatók; éppen ezért most is reméljük, hogy eredménnyel fognak járni majd ezek a törekvések is.

Befejezésül még csak felemlítjük azt, hogy a belga példán felbuzdulva, egy év óta Franciaországban is hasonló adatgyűjtés folyik.

II.

Jegy- és osztályrendszer felelevenítése Belgiumban.

A Belgiumban, Merxplasban levő „Prison école”-ban, azaz a 16-21, kivételesen 16-30 éves korban levő

elítéltek szabadságvesztésbüntetése végrehajtására szolgáló fiatalkorúak fogházában a jegy- és osztályrendszert elevenítették fel, kombinálva még az elítéltek önkormányzatával. A 21-30 évesek ebbe az intézetbe csak akkor kerülhetnek, ha megjavulásukra komoly a remény. .

A szabadságvesztésbüntetés végrehajtása elvben a fokozatos rendszer szerint történik, azonban a fokozatos rendszerbe még beleillesztettek — amint már jeleztük — jegy és osztályrendszert.

Az osztályrendszer három osztályból áll. Az I. osztályba a legjobbak kerülnek csak, a III. osztályba az intézetbe belépők és azok, akik a magasabb osztályokban rosszul viselkedtek, ellenben a II. osztályba azok kerülnek, akik az I. osztályban rosszul, vagy a III. osztályban hosszabb ideig jól viselkedtek.

Az osztályoknak egymástól való elkülönítése különféle kedvezményekkel, illetve szigorításokkal történik. Hogy csak néhány ilyenre reámutassunk, felemlítjük, hogy az I. osztálybeliek — többek közt — abban a kedvezményben részesülnek, hogy amennyiben magánzárkában dolgoznak, zárkájuk nappal nyitva marad, munkajuttalmukat hasznos dolgok vételére fordíthatják, hogy kivételesen egyéb dolgok, például éneklő madár vételére is engedélyt kaphatnak és hogy a feltételes szabadonbocsátásra a börtön igazgatósága csak őket hozhatja javaslatba az igazságügyminisztérium előtt. A II. osztályban levők számot tevő kedvezményekben nem részesülhetnek, — végül a III. osztálybeliek különféle szigorítások alá esnek, például, hogy az elítéltek önkormányzatából kiesnek, hogy az elítéltek szórakozásaiban, például a football-játékban még mint nézők sem vehetnek részt stb.

Az osztály és jegyrendszerbe belevitték még az elítéltek önkormányzatának a gondolatát is, olyképen, hogy az elítéltek szórakozása, például sportolás stb. egy kör keretében történik, amely körbe csak az az elítélt vehető fel, aki felvételkor hetenkint legalább 75 jó pontot kapott és akit felvételre ezenfelül még elítélt tár-

sai is érdemesnek minősítettek. A felvettek ígéretet tesznek, hogy jól fognak viselkedni; lia ígéretüket nem tartják be, először intésben részesülnek, majd az elítéltek köréből kizáratnak. A kör keretében az elítéltek megválasztják elnöküket és egyéb tisztviselőiket.

Az elítélteknek pontozása öt szempontból történik és pedig a munkában tanúsított szorgalmuk és az iskolában tanúsított előmenetelük, a szabad idejükben való magaviseletük, ruházatuk stb. tisztasága és végül lelki és erkölcsi magaviseletük szempontjából. Előlépésre egy jobb osztályba reményük csak akkor lehet, ha az alacsonyabb osztályban legalább három hónapig kifogástalanul viselkedtek. Az előlépés tárgyában kizárólag az intézet igazgatóságát illeti meg a döntés joga, amelyet havonta gyakorol.

A jegyrendszernek ama legnagyobb hibáját, hogy elég alkalmat ad az elítélteknek az intézeti tisztviselők előtt való képmutatásra és a törtetésre, olyképen igyekeznek segíteni, hogy az elítélteket az egész tisztviselői kar együttesen osztályozza, így remélik, hogy még a javulást színlelő képmutatóknak is ebbeli igyekezete majd meddő marad, mert ha képmutatását esetleg 1-2 tisztviselő javulásnak is venné, valószínű, hogy még mindig akad olyan intézeti tisztviselő, aki képmutatását felfedné.

A rendszerben tagadhatatlanul sok az életrevaló gondolat, Viszont hibája, hogy meglehetősen bonyolult, ami Merxplasban nagyobb bajt azért nem okoz, mert ott az intézeti létszám átlag csak 50.

Az osztályozás ezenfelül nemcsak az egyes elitéltre, hanem a körülbelül 15-ös családokban élő elitéltek egyes ilyen családi csoportjára is kiterjed, így aztán a családoknak a jó magaviseletben való versenyt is ezáltal fokozni igyekeznek.

A rendszer, amelyet 1921-ben Vandervelde igazságügyminiszter rendelkezése alapján hoztak be, eddig kedvező eredményekről ad tanúságot.

III.

A börtönépítészet egy alapvető problémája.

A büntetési intézetek felépítésénél és megszervezésénél a technikai tudományoknak bő alkalom nyílik, hogy a börtönügyi tudományok segítségére legyenek.

Ha a különféle jogterületek letartóztatási intézeteit és még mindegyik jogterületen is több börtönt tekintünk meg részletesen, akkor jutunk csak valóban annak tudatára, hogy mennyire eltérően és különbözően lehet egyes problémákat börtönügyi, de egyben technikai szempontból is megoldani.

Hogy a részletkérdések közül csak egyre utaljunk, reámutatunk arra, hogy mennyire eltérően oldották meg a következő problémát. Az elítéltek tudvalevően mindenütt bizonyos időközökben rokonaik és hozzátartozóik látogatását fogadhatják. Ezen látogatások szabályozásánál érzelmi, de egyben biztonsági szempontokra is egyaránt figyelemmel kell lenni. Az egyik németalföldi börtön megtekintésekor hallottam olyan esetről, amidőn az elítélt férjét látogató feleség szájából az elítélt férjének a szájába hosszú csók keretében egy finom kis reszelőt juttatott, amelynek segítségével aztán az elítélt — eredménytelenül — szökést kísérelt meg. Tehát itt is helyén való az elővigyázat és következésképpen az elítélt látogatójától elkülönítetik; vagy két külön helyiségben vannak és csak ablakon át közlekedhetnek egymással, vagy ugyanabban a helyiségben tartózkodnak, de egymástól elkülönítve és pedig vagy csak kettős korlát által, amelyek egymástól körülbelül egy méterre vannak, vagy rács által, vagy — mint például a belga börtönökben — a két külön helyiségben levők még üveglak által vannak egymástól elkülönítve. Ha már ilyen kis részletkérdés ennyi megoldási lehetőségre ad alkalmat, mennyivel több nehézséget okoznak a nagy alapvető problémák, különösen azok, amelyek a börtönügy legalapvetőbb kérdéseivel: a börtönrendszerekkel vannak összefüggésben.

Egy ilyen problémára, a börtönök magánzárkái építészeti elrendezésének lehetőségére akarunk itt reámutatni.

A különféle országok börtöneinek megtekintése során három megoldási módot láttunk és pedig :

1. a csillagrendszert, amely ma kétségtelenül uralkodónak és általánosan elfogadottnak mondható. Egy központtól több, rendszerint 3-5 folyosó indul ki csillagszerű elrendezésben és az egyes magánzárkák a folyosók két oldalán találnak elhelyezést. Elég könnyű áttekinthetőség, hiszen a központból akár csak egy fegyőr is szemmel kísérheti a folyosókat és az összes cellák ajtajait, megbetegedések, az elítéltek rakoncátlankodása esetében pedig egyes folyosók elzárásának lehetősége is nem lebecsülendő előnye ennek a megoldási módnak. Viszont tagadhatatlanul rendkívül költséges eljárás, az építészeti számításai szerint ennél a csillag rendszernél van szükség legtöbb falra az intézet felépítésénél és merül fel legtöbb költség az intézet tatarozásánál. Hogy csak néhány csillagrendszer szerint felépült intézetet felemlítsünk, hivatkozunk arra, hogy Franciaországban például a Fresnes-les Rungis-ben levő, a párisi Prison de la Santé, Svájcban a baseli börtön, Németországban például a régebbiek közül a moabiti, az újabbak közül pedig a mannheimi, Belgiumban a st.-gillesi, a foresti és az anversi, Németalföldön például a haagi börtön, hazánkban pedig a budapest—kőbányai gyűjtőfogház, — mind a csillagrendszer szerint épültek fel.

2. A körrendszer a másik megoldási lehetőség; e szerint épült fel Németalföldön többek között a haarlemi és arnhemi börtön. Képzeljünk el egy nagy kör alakú kupolát, amely körül találtak elhelyezést a magánzárkák; a magánzárkák ajtajai mind a kupolába nyílnak, az emeleten persze rácsos folyosókra. Az áttekinthetőség itt még nagyobb. A felügyeletet gyakorló fegyőr a kupola bármelyik pontjáról mindent lát, míg a csillagrendszernél ez a teljes áttekintés éppen csak a csillag központjában van meg. Előnye ennek a körrend-

szernek azután még — amint ezt éppen a németalföldi börtönügyi osztály helyettes főnökétől: Korteweg börtönügyi főfelügyelőtől hallottam — az is, hogy — németalföldi tapasztalat szerint — a körrendszerű börtönök felépítése és fenntartása jóval kevesebb költséggel van egybekötve, végül előnye, hogy a nagy kupola átmenetileg az elitélteknek tartózkodási helyül szolgálhat. Hátránya az, hogy amennyiben a kupola akusztikailag jól lett megkonstruálva, úgy bármelyik pontjában elhangzott szót vagy keletkezett zajt mindenütt fokozottan lehet észlelni, amint ezt a haarlemi intézetben — sajnos — nagyszerűen lehet tapasztalni.

3. A harmadik megoldási mód talán legtalálóbban udvarrendszernek volna elnevezhető; ezt a megoldást talán legtipikusabban a Belgiumban levő gandí fegyházban lehet látni. Képzeljünk el szabályos öt, hat, vagy nyolcszöget, amelyben a szögletekből sugárvonal vezet a központba. A magánzárkák a sugárvonalak kétoldalán az így keletkező udvarba nyílóan vannak elhelyezve, viszont a gazdasági épületek (konyha, raktárak) és irodai helyiségek a külső vonalakon találhatnak elhelyezést, ablakaik szintén az udvarba néznek.

Ennek a megoldásnak nagy előnye az, hogy az egyes udvarok a kétoldali magánzárkákkal és a harmadik oldalon levő gazdasági épülettel egy különálló egészet képeznek. Az udvarok és a körülöttük levő épületek egymástól teljesen elkülöníthetők, amint például Gandban is több udvar férfi fegyház, egy másik udvar fiataloknak fogháza és egy időben ismét egy másik udvar női letartóztatási intézet volt, — egymástól teljesen elkülönítve.

Ma ez a legutolsó megoldási mód meghaladottnak mondható, talán nem legutoljára azért, mert óriási méreteket kivan meg, tehát nagy költségeket okoz, Gandban például az egyes udvarok oldalai 90-100 méter hosszúak; ha az udvarok kisebbek lennének, a helyiségek sötétek volnának; azután a Gandban látható megoldási mód mellett, hol a magánzárkák a sugárvonala-

kon egymásnak háttal találtak elhelyezést és a közlekedési folyosók a cellák ablakai előtt vonulnak el, ezáltal a magánzárkák elég sötétek lettek.

Kétségtelen, hogy ezeknek a kérdéseknek helyes, megoldása nemcsak a börtönügyi szakembernek, hanem az építésznek is elég gondot okoznak.

IV.

A nő szerepe az angol Borstal-rendszerben.

A nevelésnek s hasonlóan a büntettes megjavításának a sikere is sokban a helyes eszközök kiválogatásában rejlik.

Egy ilyen az európai kontinentális államok börtöneiben alig található módszerre akarunk rámutatni, amelyet az angol Borstal-rendszerű letartóztatási intézetek egyik legnagyobbikjában, a Feltham-ban levő fiatalkorúak fogházában nyílt alkalmunk megfigyelni, egy ott 1928 augusztus 30. napján tett tanulmányi látogatás alkalmával.

A Felthamban levő Borstal-rendszerű intézet 16-21 éves korban levő olyan férfibüntettek befogadására szolgál, akiket a bíróság ítéletében rendszerint három évre utalt ide. A büntettek legnagyobb része közelebb áll a 16. éves korhatárhoz.

Ezekben a Borstal-rendszerű intézetekben, tehát Felthamban is, a tisztviselői karban több felügyelőnőt, Felthamban négyet, alkalmaztak elsősorban avégett, hogy az intézet négy osztálya mindegyikében levő 80-90 fiatalkorúra felügyeljen abból a szempontból, hogy ruháikat, fehéreneműjüket rendben tartsák.

A felügyelőnők kiválasztásánál ügyelnek arra, hogy ezek körülbelül 40 évnél idősebbek legyenek és lehetőleg pedagógiai ismeretekkel és tapasztalatokkal bírjanak.

Az intézet igazgatójával: Owens Paterson úrral, valamint több tisztviselőjével alkalmam volt e kérdésben eszmecsere folytatni. Tapasztalatuk szerint ezek a női felügyelők nagyszerűen beváltak. Sokkal hamarabb tud-

ják a fiatal emberek bizalmát megnyerni, mint a férfitisztviselők. Akárhány a fiatalok között úgy viselkedik velük szemben, mintha anyjuk volna. Persze a sikernek titka mindenképp az, hogy az illető nő nagy élettapasztalattal, tapintattal, emberismerettel bírjon. Azt tapasztalták gyakran, hogy amidőn valamelyik magabazárt fiatalossal a férfitisztviselők sehogyan sem tudtak boldogulni, a nő hamarosan megnyerte bizalmát. Azután, hogy amennyiben a fiatalok valamely ígéretüket férfinek tették, ezt sokkal hamarabb szegték meg, mintha azt a női felügyelők egyikének tették. A nő jóságával inkább tud szívükhöz férközni!

Alkalmam nyílt a női felügyelőnőkkel is a kérdésről elbeszélgetni; az ő tapasztalatuk ugyanaz. A néhány «órára terjedő látogatásom során ugyanazt a benyomást nyertem én is. Amidőn az egyik terembe beléptem, ahol a fiatalok éppen ebédjük elfogyasztásával készültek el, egy hölgy tartózkodott ott, bizalmasan elbeszélgetve a fiatalok egy csoportjával. Első benyomásom az volt, hogy valamelyik fiatalok hozzátartozója van itt látogatóban, csak az engem kísérő tisztviselő tájékoztatott a nőnek a hivatásáról a letartóztatási intézetben.

A letartóztatási intézetből azzal a meggyőződéssel távoztam, hogy amennyiben bizonyos korhatárt betöltött nőket alkalmaznak ezen állásokban, akik nagy emberismerettel és tapintattal és szívjósággal bírnak, akkor rendkívül hasznos szolgálatokat tehetnek.

V.

A becsület védelme és a párbaj a nyugati jogterületeken és nálunk.

Régi tapasztalati tény, hogy ott, ahol a becsület védelme hatásosabb, ott a párbajozás anomáliája kisebb mértékben jelentkezik.

A becsület védelmének hatásos volta azonban nemcsak a büntetőtörvényektől, hanem sok más körülménytől

is függ. Az emberek nevelése, műveltsége, temperáméntuma, az emberek könnyebb boldogulása és az összeütőközési lehetőségek csökkenése, — mind erős befolyással vannak a becsület elleni deliktumok számára.

Három hónapon át nyugati jogterületeken, Franciaországban, Belgiumban, Németalföldön és Angliában végzett tanulmányutam során az a meggyőződés érlelődött meg bennem, hogy bár egyik-másik e téren ható tényezőt nálunk leküzdeni nem tudjuk, mégis egy intézkedéssel, a társadalom jogérzékének irányításával talán jobb állapotokat tudnánk teremteni.

A magyarnak temperamentumosabb vérmérséklete, szemben a nyugati embereknek, főleg az angolok, belgák és németalföldieknek nyugodtságával, mesterséges eszközökkel alig küzdhető le. Ellenben a műveltségi viszonyoknak fokozatos emelésére lehet reményünk. Hasonlóan a békeállapotok, a békebeli gazdasági viszonyok fokozatos visszatérésével az összeütőközési lehetőségek csökkenésére is gondolhatunk.

Van azonban — amint jeleztük — még egy tényező, t. i. az emberek jogérzéke. Ezen a téren nemcsak a társadalomnak, de elsősorban az államnak kellene irányítólag közbelépni. Ha valaki becsületében sérelmet szenved, és a társadalmi kényszer folytán párbajhoz folyamodni kényszerül és abban újabb testi sérelmet szenved, ellenben a sértő sértetlenül marad, — ilyen esetekben a közvélemény elítélő szavát csak a legkirívóbb esetekben hallatja. Bár a sértő az első becsületbeli sértést újabbi testi sértéssel tetézte, büntetése — a párbaj miatt — rendszerint alig, vagy csak kevéssel lesz súlyosabb, mint a kétszeres sérelmet szenvedett sértettnek a büntetése. Legfelsőbb bíróságaink ugyan újabban nagyon helyesen azt a gyakorlatot követik, hogy gyakran a sértőt súlyosabban büntetik, mégis ezen a téren törvényhozási utón talán a következően lehetne a helyzeten segíteni és elejét venni annak, hogy az emberek büntetlenül maradjanak a becsület elleni deliktumok miatt.

A „minima non curat praetor” elve minden becsület

elleni deliktumnak hivatalból való üldözését lehetetlenné teszi, hiszen az állam gazdasági helyzete is ezt ugyancsak kizárja. Viszont, ha a párbaj esete már a bíróság elé került, kevés munkatöbbletet képez az, hogy a vádhatóság és a bíróság egyben kiterjesszék a párbajt előidéző becsület elleni deliktumra is. Éppen csak azokra a becsület elleni deliktumokra vonatkozólag szüntetném meg az indítványi jelleget és hivatalból való üldözésüket ajánlalnám, amelyek párbaj vívását eredményezték. És pedig célszerűnek tartanám a sértőtől megvonni a „custodia honesta” kedvezményét, hiszen a sértő vagy legalább is az első sértő nem hivatkozhatik a társadalmi kényszerre, mint a „custodia honesta” kedvezményét indokoló körülményre. Attól tartani, hogy a párbajokat megelőző becsület elleni deliktumok kiderítése — esetleges kényes természetüknél fogva — akadályokba ütközhetik, alig kell; még ha a párbajozók, mint vádlottak, a vallomástételt meg is tagadhatják, a segédek tanúzási kötelessége az eljárás eredményét eléggé biztosítaná.

Ma a felek a társadalmi kényszer hatása alatt tartózkodnak ilyen a becsületüket ért sérelmet a bíróság elé Vinni. Ezen az anomálián az segítene, hogy a párbajt okozott becsületbeli sérelmek hivatalból üldöztetnének.

Ha a társadalmat áthatná, az a tudat, hogy a más becsületének a sértése nemcsak párbajt, de — a hivatalból való üldözés folytán — még a párbajnak, valamint az azt megelőző becsület elleni deliktumnak is érzékeny és megszégyenítő fogházbüntetéssel való szankcionálását is eredményezheti, — ez talán nemcsak a sértegetésektől tartaná vissza az embereket, hanem a párbajokat megelőző tárgyalások során is a sértőket békülékenyebbekké¹ tenné.

Az ilyen eljárással talán sikerülne a társadalom jogerzetét lassan annyiban befolyásolni és irányítani, hogy az emberek többsége a párbaj intézményét elítélné; és az ilyen eljárás mellett ezt elérnék anélkül, hogy a becsületében sértett és a társadalmi kényszer alatt párbajozó

egyént a „custodia honesta” kedvezményétől megfosztanék.

Végeredményben ilyen módon idővel talán sikerülne a középkorból reánk maradt párbaj intézményét háttérbe szorítani.